

5. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. / Райгородский Д. Я. (редактор-составитель). – Самара : Издательский дом “БАХРАХ-М”, 2002. – 672 с.
6. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. Т. 1. – 816 с.; Т. 2. – 816 с. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с. (серия “Энциклопедия образовательных технологий”).

СЕРГЕЕВОЙ Е. Н. Диагностирование сформированности способности к профессиональной самореализации магистров музыкально-педагогического образования.

Раскрываются особенности диагностической методики по выявлению уровня сформированности способности к профессиональной самореализации у магистров музыкально-педагогического образования.

SERGEEVA K. Diagnosing of formed of capacity is for professional self-realization of master's degrees of muzichno-pedagogichnoy education.

In the article the features of diagnostic method open up on the exposure of level of formed of capacity for professional self-realization at master's degrees of muzichno-pedagogichnoy education.

Сударева Н. С.

Київський університет туризму, економіки і права

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

У статті проаналізована сутнісна характеристика поняття “професійна компетентність”, а також визначено структурні компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму.

Задоволення потреб суспільства вимагає від сучасного викладача високої культури, глибокої моральності, сформованої системи цінностей і переконань, громадянської позиції, зацікавленості педагога в розвитку творчого потенціалу своїх учнів, здатності до інноваційної діяльності, самовдосконалення, професійної активності. У зв'язку з цим одним з основних завдань вищої школи, поряд з формуванням гармонійно розвиненої особистості, є формування професійно компетентного фахівця.

Метою статті є визначення структурних компонентів формування професійної компетентності майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму.

Сучасний період розвитку освіти в Україні характеризується активізацією процесів модернізації. Перехід на ринкову економіку, переосмислення ролі й функції фізичної культури й спорту визначають нові вимоги до підготовки фахівців. Сьогодні мова йде не просто про передачу

знань, формування вмінь в освітньому процесі, а про розвиток професійно значущих якостей особистості майбутнього фахівця, про його здібності до самостійної інноваційної праці.

Формування професійної компетенції, як вважає С. В. Хапушина, спрямовано на розвиток професійно важливих якостей особистості, підвищення рівня продуктивності діяльності, освоєння предмету професійної діяльності, удосконаленню знань, умінь, навичок, освоєнню нових методик і технологій професії, формуванню основ професійної майстерності учнів. У структурі професійної компетентності дослідники Л. А. Павлова, Т. Лейтес виокремлюють чотири підструктури: 1) готовність до навчально-професійної діяльності; 2) навчальна й професійна мотивація; 3) професійна спрямованість; 4) професійні інтереси [11].

Р. Р. Магомедов зазначає, що структура професійної педагогічної підготовки фахівців із спортивно-оздоровчого туризму визначає вимоги до педагогічної туристської майстерності на різних рівнях діяльності:

а) основною вимогою до початкового рівня підготовки є обов'язкове ознайомлення з початковими знаннями в галузі туризму;

б) до базового рівня – знати основи спортивного туризму й уміти застосовувати ці знання на практиці;

в) до спеціального – знати основи міжнародного туризму, методику спортивно-оздоровчих туристських заходів й ін.;

г) до вищого – знати методику створення туристських програм, уміти організувати діяльність всіх нижніх рівнів [7, с. 40].

Т. Г. Браже висловлює думку провідних вчених-педагогів, що фахова освіта того, хто працює в системі “людина – людина”, повинна бути спрямована в цілому на розвиток його особистості, систему його ціннісних орієнтацій, мотивів дій, формування здатності до самоаналізу й самовдосконалення, на розуміння себе у світі й світу навколо себе, вироблення стилю взаємин з людьми, на формування його загальної культури [4, с. 72].

Сучасна психологія оперує такими передумовами навчання, як пізнання (когніція) і мотивація. Остання передбачає прагнення людини до свідомо поставленої мети, навіть якщо це пов'язано з подоланням труднощів і перешкод.

Надзвичайно важливими є мотиви діяльності студентів. Р. А. Пилюн вказує, що насамперед педагогічний процес, як явище складне і багатофакторне, можна вдосконалювати, тільки спираючись на системну

теорію, до якої може належати психологічна теорія діяльності Л. С. Виготського, С. Л. Рубінштейна, А. Н. Леонтьєва. Найбільший внесок у її розвиток і становлення зробив А. Н. Леонтьєв. Вихідним моментом цієї концепції є думка про те, що залученим до конкретної діяльності індивідом можна вважати лише того, хто має відповідну мотивацію. Інше, не менш важливе положення теорії діяльності пов'язане з тим, що тільки від суб'єкта, мотивованого до певної діяльності, можна очікувати як повної самовіддачі й творчої активності, так і самореалізації всіх закладених природою здібностей і накопичених у життєвому досвіді знань, умінь і навичок. І нарешті, кульмінаційним моментом цієї теорії є твердження про те, що тільки за умови залучення індивіда до конкретної діяльності відбувається формування його свідомості, розвиток його як особистості, а також оволодіння майбутньою професією [8, с. 6].

Якщо розглядати процес підготовки фахівців в умовах вищого навчального закладу з позиції теорії діяльності, стає зрозумілим, що його ефективність залежить не тільки від змісту навчання й методів його організації, але й більшою мірою від того, чи вдасться у процесі навчання сформуванню в студента відповідну до майбутньої професії мотивацію. Більше того, зміст навчання й методика повинні бути підпорядковані цьому центральному завданню, оскільки в іншому випадку ми отримаємо людину з дипломом, яка не збирається працювати за спеціальністю, що у ньому зазначена.

А. В. Райцев зауважує, якщо говорити про мотивації навчальної діяльності, варто сформулювати її як установку на навчання, тобто бажання людини опанувати знання певної спеціальності без зовнішнього примусу [9, с. 42].

Успіхи в пізнавальній діяльності студента, засвоєння ним навчального матеріалу прямо пропорційні характеру й силі його мотивації (особистої мети, планів, інтересів, потреб, мотивів вибору професії, мотивів ставлення до навчання), моральних відносин (почуття обов'язку, відповідальності, сумлінності, порядності, чесності, працьовитості, самокритичності), волі (цілеспрямованості, активності, організованості, завзятості, наполегливості, працездатності).

О. В. Бондаренко зазначає, що мотивації вищого порядку, такі як прагнення зайняти відповідне положення в суспільстві, бути затребуваним фахівцем, мати хороше матеріальне становище, зробити вигідну кар'єру й т. д., так само, як проста допитливість і вольові якості повинні бути

розвинені в студентів у процесі правильно побудованого педагогічного процесу, у результаті створення умов для свідомого, мотивованого й наполегливого навчання.

Мотиваційна основа має велике значення у процесі формування професійної самосвідомості в студентів. Розвиток мотивів активного пізнання самого себе, своїх можливостей у різних професійних сферах і напрямках є можливим, якщо буде приділено належну увагу формуванню установки на активне пізнання й підвищення інтересу до знань у процесі навчання у ВНЗ [2, с. 44].

Мотиваційною основою професійної спрямованості студентів є:

- усвідомлення необхідності досягнення якості знань як засобів одержання майбутньої професії;
- розуміння суспільного значення освіти;
- усвідомлення необхідності професійного самовдосконалення; розуміння досягнення особистого благополуччя в результаті правильного вибору професії;
- прагнення зайняти певне місце в структурі суспільства.

Отже, студент, що усвідомлює потребу в знаннях, необхідних у майбутній професійній діяльності, активний у професійному навчанні, у нього формуються мотиви навчальної діяльності, розвивається вміння ставити мету й досягати їх.

А. В. Райцев зазначає, що у якості одного з основних критеріїв загальноосвітньої й спеціальної підготовки студентів є системність знань й умінь, що передбачає глибоке й міцне знання наукової теорії, сутності майбутньої професійної діяльності, успішне володіння комплексом умінь, необхідних для самостійної практичної діяльності, усвідомлення взаємозв'язку (логічного й структурно-функціонального) між елементами знань та окремих умінь, використання цих знань й умінь у творчій практичній діяльності.

Рушійною силою процесу формування спеціальних знань і умінь є потреби студентів та їхній інтерес до оволодіння системою знань й умінь, які стимулюють активність майбутніх фахівців на навчальних заняттях та у період виробничої практики.

Показниками системності знань є наступні критерії: ступінь засвоєння провідних теоретичних ідей, понять, положень; ступінь теоретичного осмислення способів організації відповідного виробництва; рівень оперування теоретичними знаннями, використання їх у практичній

діяльності; ступінь інтересу до спеціальної професійної діяльності й теорії.

Системність знань і умінь є інтегральним показником, що відображає єдність оволодіння змістовно-процесуальною та мотиваційно-ціннісною сторонами професійної діяльності, взаємозв'язок знань та умінь; поєднує в собі й інші характеристики якості знань та умінь (повнота, усвідомленість, міцність, дієвість); відображає динамічність і творчий характер знань та умінь (їхнє застосування в різних умовах); показує єдність і взаємозв'язок пізнавальної й практичної діяльності студентів (у процесі яких формуються загальнонаукові знання та уміння) і характер цієї діяльності. Формування індивідуальних знань і умінь відбувається в процесі навчально-пізнавальної діяльності, а якість цих знань і умінь прямо залежна від характеру діяльності [9, с. 44].

Творчий потенціал студента органічно поєднаний з навченістю й передбачає розвиток у нього допитливості, критичності, оригінальності, логічності мислення, певних синтетичних властивостей особистості, що виражаються в умінні здійснювати пошук, діяти в нестандартних, непередбачених ситуаціях.

Формування творчості, як вважає В. В. Абрамова, відбувається на основі ціннісного ставлення до праці шляхом розвитку творчого потенціалу особистості, тобто нагромадження соціального досвіду, психолого-педагогічних і предметних знань, нових ідей, умінь і навичок. Автор зазначає, що потребу у творчості певною мірою, можна зв'язати з потребою в саморозвитку, і що деякі вчені вважають одним із показників зрілості особистості й одночасно умовою її досягнення. Таким чином діагностика сформованості творчого потенціалу й потреби до саморозвитку дозволяє судити про рівень розвитку особистісної складової професійної компетентності [1, с. 86].

На думку Е. В. Воробйової й А. А. Григор'єва, самостійний творчий пошук сприяє становленню професійних умінь і навичок студентів, формує їхню інтелектуальну сферу, самостійність мислення, здатність приймати обдумані, зважені рішення, прогнозувати майбутнє, будувати адекватний образ "я", одним словом, все те, що сьогодні пов'язують із поняттям "професіоналізм". Можливість здійснювати самостійний творчий пошук пов'язана з технологією проектів, тобто з навчанням у співпраці. Застосування цього методу сприяє більш успішному засвоєнню знань й інтелектуальних умінь методичної діяльності [4, с. 6-7].

Педагогіка творчості орієнтована не на запам'ятовування готових

знань й уміння застосовувати їх у конкретній ситуації, а на формування потреби у власних рішеннях і здатності творчо ставитися до проблемних ситуацій. Чужі знання стають творчими особистими рішеннями, а освітній процес відбувається у формі живого спілкування людей різних поколінь, культур, шкіл, напрямків, що входять в культурно-освітній простір і вивчають спільну проблему.

Самооцінка, на думку Н. В. Бордовскої й А. О. Реан, належить до центральних утворень особистості і є регулятором її поведінки й діяльності. Автори вважають, що формування самооцінки відбувається в процесі діяльності й міжособистісної взаємодії. Її адекватність свідчить про успішний процес соціальної адаптації особистості [3, с. 283].

О. В. Бондаренко у своїх дослідженнях вказує, що при всій своєрідності професійно значущих якостей у різних видах професійної діяльності можна назвати ряд особистісних якостей, які є професійно значущими практично для будь-якого виду професійної діяльності, – це професійна самооцінка, яка є важливим компонентом професійної самосвідомості, відповідальність і специфічна емоційна усталеність [2, с. 20].

Самооцінка – досить складне утворення людської психіки. Вона виникає на основі узагальнюючої роботи процесів самосвідомості, що проходить різні етапи й перебуває на різних рівнях розвитку в ході становлення самої особистості. Тому самооцінка постійно змінюється, удосконалюється. Процес становлення самооцінки не може бути закінченим, оскільки сама особистість постійно розвивається, а отже, змінюється і її уявлення про себе й ставлення до себе [2, с. 21].

А. І. Курилкін відзначає, що оцінка себе як особистості – не менш складне завдання, ніж оцінка факторів й явищ навколишньої дійсності. Самовиховання є лише окремим випадком сприйняття пізнання й самопізнання – дві сторони діалектично єдиного процесу, детермінованого існуванням внутрішнього зв'язку між особистістю й суспільством (Х. Хекхаузен). У процесі самооцінювання людина, з одного боку, пізнає й оцінює реальну дійсність, на яку спрямована його діяльність, з іншого – свої власні якості й можливості, що забезпечують виконання цієї діяльності. Самооцінка є результатом цих двох ліній пізнання [6, с. 120].

Таким чином, на основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясовано структурні компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму: мотиваційний, когнітивний, творчий та самооцінний. Професійну компетентність

майбутнього фахівця із спортивно-оздоровчого туризму ми розглядаємо як інтегративну властивість особистості, що поєднує спеціальні знання й уміння, індивідуальні здібності і характеристики, що визначають готовність фахівця до ефективної діяльності, яка включає здатність до швидкої адаптації в умовах науково-технічного прогресу, вміння використовувати отримані знання під час вирішення професійних завдань і зумовлена мотивованим прагненням особистості до безперервної освіти й самовдосконалення та виявом творчості в процесі професійної діяльності. Цілісність цього утворення визначається повноцінним розвитком мотиваційного, когнітивного, творчого та самооцінного компонентів. При цьому мотиваційний компонент передбачає наявність інтересу до навчання; усвідомлення необхідності отримання якісних знань як засобів одержання майбутньої професії; усвідомлення необхідності професійної самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення. Когнітивний компонент передбачає наявність отриманої майбутніми фахівцями цілісної професійно спрямованої системи теоретичних знань, спеціальних умінь та практичних навичок із спортивно-оздоровчого туризму. Творчий компонент передбачає розвиток у майбутніх фахів спортивно-оздоровчого туризму допитливості, критичності, оригінальності, логічності мислення, певних властивостей особистості, що виявляються в умінні здійснювати пошук, діяти в нестандартних, непередбачених ситуаціях. Самооцінний компонент визначає формування самооцінки особистості та особистісних якостей фахівця зі спортивно-оздоровчого туризму.

Використана література:

1. *Абрамова В. В.* Формирование профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Абрамова Валентина Владимировна. – Тирасполь : РГБ, 2006. – 229 с.
2. *Бондаренко О. В.* Формирование профессионально значимых качеств студентов – будущих специалистов по сервису и туризму : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Бондаренко Ольга Васильевна. – Ставрополь : РГБ, 2007. – 230 с.
3. *Бордовская К. В.* Педагогика : учебник для вузов / К. В. Бордовская, А. А. Реан. – СПб. : Питер, 2001. – 304 с.
4. *Браже Т. Г.* Из опыта развития общей культуры учителя / Т. Г. Браже // Педагогика. – 1993. – № 2. – С. 70-75.
5. *Воробьева Е. В.* Технология проектов – инновационное направление в подготовке специалистов среднего звена / Е. В. Воробьева, А. А. Григорьев // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 9. – С. 6-8.
6. *Курилкин А. И.* Самооценка личности спортсмена как фактор готовности к соревновательной деятельности / А. И. Курилкин // Юбилейный сборник трудов ученых РГАФК, посвященный 80-летию академии. – М., 1998. – Т. 4. – С. 119-125.
7. *Магомедов Р. Р.* Структура подготовки специалистов по спортивно-оздоровительному туризму / Р. Р. Магомедов // Теория и практика физической культуры. – 2002. – № 7. – С. 39-40.

8. *Пилоян Р. А.* Деятельностный подход при подготовке специалистов в сфере физической культуры / Р. А. Пилоян // Теория и практика физической культуры. – 1996. – № 8. – С. 5-9.
9. *Райцев А. В.* Развитие профессиональной компетентности студентов в образовательной системе современного вуза : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Райцев Анатолий Васильевич. – М. : РГБ, 2005. – 309 с.
10. *Хатушина С. В.* Активные формы обучения как путь формирования профессиональной компетентности специалиста. srv1.nasledie.ru/naslHTTP/cs/PG0/r1/6/r2/1/r3/850/j/18100.

СУДАРЕВА Н. С. Структурные компоненты профессиональной компетентности будущих специалистов спортивно-оздоровительного туризма.

В статье проанализирована сущностная характеристика понятия “компетентность”, а также определены структурные компоненты профессиональной компетентности будущих специалистов спортивно-оздоровительного туризма.

SUDAREVA N. S. Structural components of professional competence of future specialists of sporting-health tourism.

Essence description of concept “competence” is analysed in the article, and also the structural components of professional competence of future specialists of sporting-health tourism are certain.

Тищенко Т. Б.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

СПОРТИВНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК НОВА ГАЛУЗЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

У статті на основі аналізу словників, літературних джерел та інформації з мережі Інтернет подано завдання нової галузі професійної діяльності фахівців фізичного виховання та спорту, яким виступає спортивний маркетинг.

У вищій професійній фізкультурній освіті, як і в цілому в системі освіти, відбуваються складні, доленосні процеси. Сучасне суспільство вимагає високої якості освіти, що пред'являє відповідні вимоги до студентів, викладачів, навчально-виховного процесу.

Науковці (А. В. Гайков, І. В. Работін) вказують, що одним з пріоритетних завдань стає створення цілісної і об'єктивної картини професійної діяльності майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту.

Головна мета професійної фізкультурної освіти полягає у підготовці висококваліфікованих фахівців для всіх ланок галузі “Фізична культура та спорт” на основі реального попиту на їх послуги, в формуванні їх здібностей забезпечити, якісний педагогічний супровід всього різноманіття